

*Ми б'ємось за те, чому
немає цини в усьому світі –
за Батьківщиною.
О. Довженко*

Наукові інновації та передові технології

СЕРІЯ "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ"

СЕРІЯ "ЕКОНОМІКА"

СЕРІЯ "ПРАВО"

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук із державного управління»**

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Наукові інновації та передові технології»

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*

Випуск № 3(17) 2023

Київ – 2023

**Public scientific Organization «Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration»**

within the work of the Publishing Group «Scientific Perspectives»

«Scientific innovations and advanced technologies»

*(Series «Public Administration», Series «Law», Series «Economics»,
Series «Psychology», Series «Pedagogy»)*

Issue № 3(17) 2023

Kyiv – 2023

ISSN 2786-5274 Print

УДК 001.32:1 /3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3\(17\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3(17))

**«Наукові інновації та передові технології» (Серія «Державне управління»,
Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»):
журнал. 2023. № 3(17) 2023. С. 440.**

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 07.03.2023, № 5/3-23)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія КВ № 24962-14902Р від 13.09.2021 р.*

Журнал видається за наукової підтримки: Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Асоціація науковців України», громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання».

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 30.11.2021 № 1290 журналу присвоєно категорію "Б" із права.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2022 № 89 журналу присвоєно категорію "Б" із педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та державного управління

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу у галузях державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та його інтеграції у світовий науковий простір, шляхом оприлюднення результатів наукових досліджень.

Головний редактор

Романенко Євген Олександрович - доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету, Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- *Балахтар Катерина Сергіївна* - доктор філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов Національного університету ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
- *Бахов Іван Степанович* — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- *Бельська Тетяна Валентинівна* - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (Київ, Україна)
- *Беньковська Наталя Борисівна*, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- *Гбур Зоряна Володимирівна* - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- *Дацій Олександр Іванович* — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

- *Дегтяр Олег Андрійович* — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)
- *Дем'янишина Олеся Андріївна* – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Україна)
- *Журавльова Лариса Петрівна* — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
- *Заячківська Оксана Василівна* - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- *Льбіна Анастасія Олександрівна* - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- *Ічанська Олена Михайлівна* - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- *Кайдашев Роман Петрович* — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- *Каламаж Руслана Володимирівна* - доктор психологічних наук, професор, проректор з навчально-виховної роботи Національного університету «Острозька академія» (Рівне, Україна)
- *Калашик Наталія Василівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова, (Вінниця, Україна)
- *Кардаш Оксана Любомирівна*, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- *Коваленко Олена Михайлівна* - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- *Корнієнко Петро Сергійович* - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
- *Кошова Світлана Петрівна* — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна)
- *Кравчук Володимир Миколайович* — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- *Кравчук Людмила Степанівна* - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інститут соціальних технологій Університет "Україна" (Хмельницький, Україна)
- *Литвиненко Віктор Іванович* — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Навчального наукового інституту права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- *Лич (Назарук) Оксана Миколаївна* - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- *Марушева Олександра Анатоліївна* - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
- *Міхальський Томаш* — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- *Мізюк Вікторія Анатоліївна* – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- *Миргород-Карпова Валерія Валеріївна* - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- *Новак-Каляєва Лариса Миколаївна* — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України (Львів, Україна)
- *Орлова Наталія Сергіївна* — доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)
- *Павлов Костянтин Володимирович* — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва і маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)

- Пагула Тамара Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, директор Інституту педагогічної освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука» (Рівне, Україна)
- Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна)
- Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- Сапожніков Станіслав Володимирович - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро, Україна)
- Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна)
- Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
- Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Федоренко Владислав Леонідович — доктор юридичних наук, професор, DrHb - доктор хабілітований наук правничих (Польська академія наук), Заслужений юрист України, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Якимчук Аліна Юріївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Державне управління»

- Губа М.І.** 13
*ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМІВ СПІВРОБІТНИЦТВА
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД*
- Дем'янишина О.А., Гвоздєй Н.І., Кірдан О.П.** 27
*СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ*
- Єманов В.В.** 40
*МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ОБОРОННИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ ПРИ РЕАГУВАННІ СИЛ БЕЗПЕКИ НА КРИЗОВІ
СИТУАЦІЇ*
- Качан Я.В., Собченко С.О.** 50
*ДЕМОГРАФІЧНІ МОДЕЛІ ПРОФІЛАКТИКИ ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я В РЕГІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ ТА ВПЛИВ НА
НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ*
- Сопов Д.С., Хайнус Д.Д., Бузіна І.М., Макєєва Л.М.** 59
*СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ*
- Стасишин А.В., Оліскевич М.М.** 72
*ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ*
- Шандрик В.І.** 83
*СУЧАСНЕ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ:
КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНІ АСПЕКТИ*
- Шаповалов Г.М.** 95
*ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМ ВІЙСЬКОВИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ
УКРАЇНИ*

СЕРІЯ «Право»

- Васін А.Ю.** 107
*ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРАКТИК У ДЕРЖАВНОМУ
УПРАВЛІННІ: ПРАВОВИЙ РАКУРС*
- Вільчик Т.Б.** 116
ІНСТИТУТ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У НІМЕЧЧИНІ
- Дудко А.Г.** 133
*ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА
(МОБІНГУ) В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ*
- Ємець Я.О.** 144
*ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ
ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ*
- Кузнєцова З.В.** 154
*СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: ЗАГАЛЬНІ
ЗАСАДИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ*
- Лук'янчиков О.М.** 165
*ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ
ПРОЦЕСАХ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ*
- Суц О.П., Остапенко О.Г., Матвєєва А.В.** 176
МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА У СИСТЕМІ ПРАВА
- Юсіфова С.** 185
*ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД*

СЕРІЯ «Економіка»

- Александрова С.А., Світлічна В.Ю., Кравцова С.В.** 196
*ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА ПЕРСОНАЛ В ТУРИЗМІ І ГОТЕЛЬНОМУ
БІЗНЕСІ*
- Гуй Хуачжи** 207
*ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ІСТОРИЧНОЇ ДІАЛЕКТИКИ
ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ЛОКАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА
ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ*

- Статівка Н.В.** 223
*СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК РЕСУРСНА
ОСНОВА МЕНЕДЖМЕНТУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ*
- Статівка Н.В., Бублій М.П.** 232
*ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА СУСПІЛЬСТВА У СОЦІАЛЬНОМУ
ІНВЕСТУВАННІ*
- Хоменко Н.В.** 242
*НАПРЯМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ*
- Шевченко А.В., Крушинський А.В.** 251
*МЕТОДИ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ РЕАЛІЗАЦІЇ
МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА*
- Ширяєва Н.Ю.** 262
*ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ МІСТОБУДІВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ*

СЕРІЯ «Педагогіка»

- Hryhoruk P.M., Valkov O.B.** 274
*THE METHODOLOGY OF DATA VISUALIZATION BY MEANS OF
ANIMATED GRAPHICS INFORMATION TECHNOLOGY*
- Kryzhanovskyi O.M.** 284
*MODEL OF UNIVERSAL AND PROFESSIONAL COMPETENCES
FORMATION*
- Stavytska I.V., Shalova N.S., Korbut O.H.** 291
*EMPLOYING GOOGLE CLASSROOM TOOLS FOR TEACHING
FOREIGN LANGUAGES*
- Богомол Н.Д., Штурба В.В., Кіндзер Б.М., Бондарович О.П.,
Шапаренко І.Є.** 302
*ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ЯК ПОСТМОДЕРНІСТИЧНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ: ЕЛЕКТРОННА
ОСВІТА*

- Брюханова Т.С.** 314
УРАХУВАННЯ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖІНОК ПРИ СКЛАДАННІ ТРЕНУВАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ВАЖКОЇ АТЛЕТИКИ
- Долінін Г.С.** 323
ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН
- Захаревич М.А., Жмуд О.В.** 331
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- Каплінський В.В., Фрицюк В.А.** 345
ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ В ІННОВАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ
- Лук'яненко В.В., Лавриш Ю.Е., Литовченко І.М., Вадаська С.В., Писарчик О.Л.** 358
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ
- Ляшенко О.Д., Економова О.С.** 371
РЕЛІЗАЦІЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЯК ДОСВІДУ СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
- Найда Р.Г.** 383
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ
- Смолінська О.Є., Семенів Б.С.** 392
МЕДІАТИВНА ФУНКЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Сологуб В.Д., Гриненко С.М.** 406
ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ-ГІТАРИСТАМИ

Столяренко О.В., Столяренко О.В., Акімова О.В. 415
*ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА У ВИХОВАННІ ЦІННІСНИХ СТАВЛЕНЬ
УЧНІВ*

Цимбал-Слатвінська С.В. 429
*ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
СТРАТЕГІЇ ЗАСОБАМИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ
КОМУНІКАЦІЇ*

УДК341.9

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3\(17\)-176-184](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3(17)-176-184)

Суц Олена Петрівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, <https://orcid.org/0000-0002-8619-8964>

Остапенко Олена Геннадіївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, <https://orcid.org/0000-0001-5795-4276>

Матвєєва Анастасія Володимирівна кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, в.о. завідувачки кафедри міжнародного приватного права та порівняльного правознавства, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, <https://orcid.org/0000-0002-6276-6912>

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА У СИСТЕМІ ПРАВА

Анотація. У статті досліджено місце міжнародного економічного права в системі права. Визначено, що основними проблемними аспектами міжнародного економічного права є недостатність теоретико-правового осмислення його місця в системі права та правової природи відносин, що входять до предмета міжнародного економічного права. На підставі аналізу існуючих наукових праць у сфері міжнародного економічного права встановлено, що дослідження проблематики правового регулювання міжнародних економічних відносин та окремих інститутів міжнародного економічного права носить фрагментарний характер.

Охарактеризовано історичні етапи становлення міжнародного економічного права в Україні. Визначено поняття предмету міжнародного економічного права, під яким необхідно розуміти сукупність відносин економічного характеру, що мають комерційну та/або некомерційну мету і виходять за межі національно-правового регулювання.

Охарактеризовано суспільні відносини, що входять до предмету міжнародного економічного права. Вбачається, що до предмету міжнародного економічного права входять відносини щодо міжнародно-правового регулювання: трудових відносин; фінансових відносин; розрахункових відносин; кредитних відносин; зовнішньоекономічних відносин; діяльності ТНК; відносин у сфері перевезення; інвестиційної та інноваційної діяльності; ринків капіталів; права інтелектуальної власності тощо.

Наголошено, що міжнародне економічне право є комплексною галуззю права, яка не може існувати ізольовано від міжнародного публічного права та міжнародного приватного права. Запропоновано визначення поняття міжнародного економічного права.

Ключові слова: міжнародне економічне право, міжнародні відносини, економічні відносини, правове регулювання, міжнародне приватне право, міжнародне публічне право.

Sushch Olena Pretrivna PhD in Law, Associate professor, Assistant professor of the Department of Legal Regulation of Economics, Department of Legal Regulation of Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, <https://orcid.org/0000-0002-8619-8964>

Ostapenko Olena Gennadiivna PhD in Law, Associate professor, Assistant professor of the Department of Legal Regulation of Economics, Department of Legal Regulation of Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, <https://orcid.org/0000-0001-5795-4276>

Matvieieva Anastasiia Volodymyrivna PhD in Law, Senior Researcher, Acting head of the private international law and comparative law department, Department of private international law and comparative law, Yaroslav Mudryi National Law University, <https://orcid.org/0000-0002-6276-6912>

PLACE OF INTERNATIONAL ECONOMIC LAW IN THE SYSTEM OF LAW

Abstract. The author of the article has studied the place of international economic law within the system of law. It has been determined that the main problematic aspects of international economic law are the insufficiency of theoretical and legal understanding of its place within the system of law and the legal nature of relations that are part of the subject matter of international economic law. Based on the analysis of existing scientific works in the field of international economic law, the author has established that the study of the problems of legal regulation of international economic relations and certain institutions of international economic law has fragmentary nature.

Historical stages of the formation of international economic law in Ukraine have been characterized. The concept of the subject matter of international economic law has been defined, which should be perceived as the set of relations of economic nature that have a commercial and/or non-commercial purpose and go beyond national and legal regulation.

Social relations included in the subject matter of international economic law have been characterized. It is considered that the subject matter of international

economic law includes relations related to international and legal regulation: labor relations; financial relations; run-rate relations; credit relations; foreign economic relations; TNC activities; relations in the field of transportation; investment and innovation activity; capital markets; intellectual property rights, etc.

It has been emphasized that international economic law is a complex branch of law that cannot exist in isolation from international public law and international private law. The author has suggested the definition of the concept of international economic law.

Keywords: international economic law, international relations, economic relations, legal regulation, international private law, international public law.

Постановка проблеми. Міжнародне економічне право – досить динамічна галузь права, яка швидко розвивається. Вкрай актуальним сьогодні є питання євроінтеграції України та відповідне удосконалення законодавства України шляхом приведення його у відповідність до вимог Європейського Союзу. Наявність знань та умінь в питаннях аналізу та практичного використання положень національного законодавства України та міжнародного законодавства є своєчасною та необхідною умовою для розвитку міжнародних економічних відносин.

Основними проблемними аспектами міжнародного економічного права є недостатність:

теоретико-правового осмислення його місця в системі права;

правової природи відносин, що входять до предмета міжнародного економічного права;

обмежена кількість наукових праць з проблематики правового регулювання міжнародних економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження місця міжнародного економічного права в системі права здійснювали: О. Р. Войцеховська [1], І. І. Дахно [2], В. Ф. Опришко [3], Т.Л.Сироїд [4], В. Л. Чубарев [5]. Серед закордонних дослідників міжнародного економічного права варто виділити: М. Herdegen [6], Andreas F. Lowenfeld [7], Giovanna Adinolfi, Freya Baetens, José Caiado, Angela Lupone, Anna G. Micara [8], David Collins [9], Jules H. V. Stuyck; Pierre M. Sabbadini; Ellen van Nieuwenhuyze [10].

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження місця міжнародного економічного права в системі права.

Виклад основного матеріалу. Сучасний період становлення Української держави характеризується розвитком міжнародних зв'язків, у тому числі зовнішньоекономічних відносин. Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення й аналізу національних і міжнародних актів з питань правового регулювання міжнародних економічних відносин. Категорія «міжнародні економічні зв'язки» занадто об'ємна, оскільки її зміст складають різні приватноправові та публічно-правові елементи. На підставі формування

та бурхливого розвитку міжнародних економічних відносин виникло та почало динамічно розвиватися й саме міжнародне економічне право.

Аналіз історичних етапів розвитку міжнародного економічного права в Україні дозволяє визначити їх у такому хронологічному порядку.

Перший етап – етап виникнення. До проголошення незалежності України були розроблені та прийняті нормативно-правові акти з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, Закон УРСР «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р., у 1989 році відбулося приєднання країни до Конвенції ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» 1980 р.

Другий етап 1991 – 2000 р.р. – розвиток міжнародного економічного права. З проголошенням незалежності України наша держава почала вступати у міжнародні економічні відносини як самостійний суб'єкт міжнародного економічного права. У цей період починається розробка та прийняття законодавства, що регулює міжнародні економічні відносини. Наприклад, у вересні 1991 року Законів України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», «Про міжнародні договори України», у 1996 році «Про режим іноземного інвестування», у 1999 році «Про угоди про розподіл продукції». У 1999 році також ратифіковано Конвенцію «Про транснаціональні корпорації».

Третій етап 2000 - по сьогоднішній день – удосконалення. 2000 р. – ратифікація Конвенції «Про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами», прийняття у 2005 році Закону «Про міжнародне приватне право», 2004 р. – ухвалення нової редакції Закону України «Про міжнародні договори України», 2014 р. – синхронна ратифікація Верховною Радою України та Європейським Парламентом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Міжнародне економічне право має тісний взаємозв'язок з міжнародним публічним правом та міжнародним приватним правом, хоча усі ці галузі права мають суттєві відмінності за предметом і джерелами правового регулювання, суб'єктами тощо. Як зазначає А. Войцеховський, міжнародне приватне та міжнародне публічне право з-поміж відмінностей мають спільну мету – забезпечення мирного співіснування та розвитку міжнародного співробітництва держав [11, с. 24].

Одним із найбільш дискусійних питань у міжнародному економічному праві є питання визначення суспільних відносин, які входять до його предмету. Серед вчених відсутній єдиний підхід щодо визначення об'єму відносин, що входять до предмету правового регулювання міжнародного економічного права. Як наслідок, це вимагає дослідження проблеми визначення правової природи відносин і місця міжнародного економічного права в системі права. Нажаль, сьогодні варто констатувати недостатню кількість наукових публікацій, предметом яких були б питання, що складають предмет міжнародного економічного права. Так, І. І. Дахно зазначає, що

предметом міжнародного економічного права є двосторонні та багатосторонні економічні відносини. Економічними відносинами є відносини між суб'єктами міжнародного публічного права, в яких присутній комерційний аспект. Об'єктивними передумовами правового регулювання міжнародних економічних відносин є наявність суверенних держав (їх нині у світі близько двохсот) та інших суб'єктів міжнародного публічного права. Підтримка і розвиток зв'язків між ними в економічній сфері неможливі без міжнародного економічного права [2, с. 3]. Далі автор констатує, що термін «міжнародні економічні відносини» є узагальнюючим і охоплює торговельні, виробничі, науково-технічні, валютні, кредитні, транспортні, інвестиційні (наприклад, рух капіталу) та інші господарські зв'язки, що відбуваються на міжнародному рівні [2, с. 9].

В. Ф. Опришко вказує, що виходячи з дії міжнародного економічного права, можна встановити, що його предметом міжнародного можуть бути не лише міжнародні економічні відносини, а й внутрішньодержавні відносини [3, с. 30]. Не можемо погодитися з такою позицією, оскільки внутрішньодержавні відносини, що виникають між суб'єктами господарювання та/або державою в особі уповноважених органів, регулюються виключно національним законодавством і не мають ознак міжнародних відносин.

Т. Л. Сироїд вважає, що предмет міжнародного економічного права складають міжнародні економічні багатобічні й двосторонні відносини між державами, а також іншими суб'єктами міжнародного публічного права. До економічних відносин слід віднести торговельні відносини, а також комерційні відносини у виробничій, науково-технічній, валютно-фінансовій сферах, транспорті, зв'язку, енергетиці, інтелектуальній власності, туризмі та ін. [4].

На нашу думку, предметом міжнародного економічного права є сукупність відносин економічного характеру, що мають комерційну та/або некомерційну мету і виходять за межі національно-правового регулювання. Вважаємо, що до предмету міжнародного економічного права входять відносини щодо міжнародно-правового регулювання:

- трудових відносин;
- фінансових відносин;
- розрахункових відносин;
- кредитних відносин;
- зовнішньоекономічних відносин;
- діяльності ТНК;
- відносин у сфері перевезення;
- інвестиційної та інноваційної діяльності;
- ринків капіталів;
- права інтелектуальної власності тощо.

Стосовно місця міжнародного економічного права в системі права між вченими також відсутня єдність позицій. Аналіз існуючих теоретико-правових підходів до вивчення цієї проблеми дають підстави вказати на те, що сьогодні існує три концепції визначення міжнародного економічного права в системі права:

перша – досліджувана галузь – це галузь міжнародного публічного права. Так, І. І. Дахно вважає, що міжнародне економічне право — це галузь міжнародного публічного права, яка є сукупністю принципів і норм, що регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права, і є їх узгодженим воле виявом [2]. На думку Т. Л. Сироїд, міжнародне економічне право можна визначити як галузь міжнародного публічного права, що являє собою сукупність принципів і норм, які регулюють економічні відносини між державами й іншими суб'єктами міжнародного права в галузі міжнародних економічних зв'язків [4];

друга – міжнародне економічне право є правовим інститутом міжнародного приватного права. Варто зазначити, що чітких наукових точок зору, які визначають міжнародне економічне право як правовий інститут міжнародного приватного права немає, але вчені до предмету правового регулювання міжнародного приватного права відносять відносини, що мають господарський характер: зовнішньоекономічні, трудові, міжнародні перевезення, іноземне інвестування, кредитно-розрахункові відносини. Так, наприклад, на думку С. Г. Кузьменка, право зовнішньоекономічних угод є центральним інститутом загальної частини міжнародного приватного права, а зовнішньоекономічний договір є головною правовою формою здійснення зовнішньоекономічної діяльності [12, с. 106]. І. І. Климник вважає, що міжнародні приватноправові відносини охоплюють цивільні, господарські, трудові, сімейні, спадкові та інші приватноправові відносини, що виникають між громадянами або юридичними особами різних держав або такі, які виникають щодо об'єктів, які знаходяться за межами України, або у випадку виникнення правовідносин за межами нашої держави [13, с. 5].

Міжнародний характер відносин у сфері міжнародного приватного права означає, що їх можна умовно розділити на дві групи: міждержавні й внутрішньодержавні. Перша група відносин регулюється міжнародним публічним правом, предметом регулювання якого є міждержавні відносини, зокрема, питання міжнародної безпеки, дипломатичні та консульські відносини між державами, відносини економічного, культурного, гуманітарного та іншого характеру. Головне місце в цій сфері посідають питання політичних взаємовідносин держав і похідних від них суб'єктів. Відмінною рисою цієї групи відносин є особлива якість, властива їх основному суб'єкту (державі) – суверенітет. Саме суверенітет зумовлює специфіку всієї системи міждержавних відносин як відносин владного характеру й регулювання їх за допомогою міжнародного публічного права. Міжнародні

відносини можуть виникати як між приватними особами (фізичними і юридичними), так і між приватними особами й іноземною державою у сферах, що не пов'язані з реалізацією державою своїх функцій як суверена. Це має місце, наприклад, у випадках укладення зовнішньоекономічних контрактів, шлюбів між іноземцями; видання автором свого твору за кордоном; здійснення міжнародних перевезень та інвестиційної діяльності в іноземній державі; отримання спадщини, що знаходиться за кордоном та ін. Більшість цих відносин можна ідентифікувати як майнові та пов'язані з ними немайнові (у сферах авторського, патентного, сімейного, спадкового права та ін.) відносини міжнародного характеру [14, с. 12].

Зарубіжні дослідники вважають, що міжнародне економічне право регулює міжнародний економічний правопорядок або економічні відносини між народами. Однак термін «Міжнародне економічне право» охоплює велику кількість сфер. Вони справедливо акцентують увагу на існуванні як права міжнародної публічної торгівлі, так і права міжнародної приватної торгівлі. Також наголошується і на тому, що до поняття «міжнародне економічне право» поряд із двома видами торговельної діяльності на міжнародній арені у публічній та приватних сферах також відноситься і міжнародне комерційне право, міжнародне інвестиційне право, а також міжнародне фінансове право» [15, с. 21].

Третя – міжнародне економічне право є самостійною галуззю міжнародного публічного права, яка об'єднує систему норм і принципів, що регулюють відносини між державами, між державами та міжнародними організаціями, між окремими міжнародними організаціями в процесі міжнародного економічного співробітництва, а в передбачених законом випадках і внутрішньодержавні відносини [3, с. 31].

Четверта – міжнародне економічне право – комплексна галузь права.

З загальнотеоретичної точки зору міжнародне економічне право необхідно розглядати як навчальну дисципліну, як галузь права та як науку. На нашу думку, міжнародне економічне право є комплексною галуззю права, що характеризується комплексністю предмета і метода правового регулювання, що впливають з природи міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Міжнародне економічне право – комплексна галузь права, що вивчає сукупність відносин економічного характеру, що мають комерційну та/або некомерційну мету і виходять за межі національно-правового регулювання.

Ця галузь права має властиву їй структуру, предмет, методи, принципи та джерела.

Навчальна дисципліна «Міжнародне економічне право» надає можливість здобувачам освіти економічних та юридичних спеціальностей поглиблено оволодіти знаннями щодо правового регулювання міжнародного економічного співробітництва. І.І. Дахно зазначає, що міжнародне економічне право заслуговує на глибоке вивчення як окрема дисципліна [2, с. 3].

Міжнародне економічне право як наука є сукупністю концептуальних підходів до вивчення правового регулювання міжнародних економічних відносин, що мають комерційний та/або некомерційний характер.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можемо зазначити, що на сьогодні серед вчених відсутня єдність наукових точок зору щодо місця міжнародного економічного права в системі права, що стало підставою виникнення чотирьох концепцій з цього питання: перша – міжнародне економічне право – галузь міжнародного публічного права; друга – міжнародне економічне право є правовим інститутом міжнародного приватного права; третя – міжнародне економічне право є самостійною галуззю міжнародного публічного права; четверта – міжнародне економічне право – комплексна галузь права.

Ми вважаємо, що міжнародне економічне право є комплексною галуззю права, що характеризується комплексністю предмета і метода правового регулювання, що впливають з природи міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Міжнародне економічне право – комплексна галузь права, що вивчає сукупність відносин економічного характеру, що мають комерційну та/або некомерційну мету і виходять за межі національно-правового регулювання.

Дослідження проблем правового регулювання міжнародних економічних відносин та окремих інститутів міжнародного економічного права є перспективним напрямом подальших наукових досліджень

Література:

1. Войцеховська О.Р. *Фінансовий суверенітет держави як суб'єкта міжнародного фінансового права в умовах економічної глобалізації. Альманах міжнародного права. С. 24-31. URL: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v19/5.pdf>*
2. Дахно І.І. *Міжнародне економічне право. 3-тє вид., перероб. і доповн. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с.*
3. Опришко В. Ф. *Міжнародне економічне право і процес : [моногр.]. Київ: Парламентське вид-во, 2014. 518 с.*
4. Сироїд Т.Л. *Міжнародне публічне право : підручник. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.*
5. Чубарев В. Л. *Міжнародне економічне право: підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 368 с.*
6. Matthias Herdegen (2016). *Principles of International Economic Law. 624 p.*
7. Andreas F. Lowenfeld (2008). *International Economic Law. 953 p.*
8. Giovanna Adinolfi, Freya Baetens, José Caiado, Angela Lupone, Anna G. Micara. *International Economic Law. 2017. 288 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44645-5>*
9. David Collins (2019). *Foundations of International Economic Law.. 288 p.*
10. Jules H.V. Stuyck; Pierre M. Sabbadini; Ellen van Nieuwenhuyze, (2019). *Commercial and Economic Law in the European Union, 2nd. Publisher: Kluwer Law International. 264 p.*
11. Войцеховський А. В. *Міжнародне право : підручник; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.*
12. *Міжнародне приватне право. навч. посіб. / За ред. С. Г. Кузьменка. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 316 с.*

13. Міжнародне приватне право : навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с.
14. Міжнародне приватне право : підручник / [Є. М. Білоусов, І. М. Жуков, В. В. Комаров, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. Є. М. Білоусова, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2021. 408 с.
15. Subedi, S.P. (2006). International economic law. Section A: Evolution and principles of international economic law Revised version. 34 p.

References:

1. Voitsekhovska, O.R. (2009). Finansovyi suverenitet derzhavy yak subiekta mizhnarodnoho finansovoho prava v umovakh ekonomichnoi hlobalizatsii [Financial sovereignty of the state as a subject of international financial law in the conditions of economic globalization]. Almanakh mizhnarodnoho prava – Almanac of international law. P. 24-31. URL: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v19/5.pdf>. [in Ukrainian].
2. Dakhno, I.I. (2009) Mizhnarodne ekonomichne parvo [International economic law]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
3. Opryshko, V. F. (2014). Mizhnarodne ekonomichne pravo i protses [International economic law and process]. Kyiv: Parlamentske vyd-vo. [in Ukrainian].
4. Syroid, T.L. (2018). Mizhnarodne publichne pravo [International public law]. Odesa : Feniks. [in Ukrainian].
5. Chubarev, V. L. (2009). Mizhnarodne ekonomichne pravo [International economic law]. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
6. Matthias Herdegen (2016). Principles of International Economic Law. [in English].
7. Andreas F. Lowenfeld (2008). International Economic Law. 953 p. [in English].
8. Giovanna Adinolfi, Freya Baetens, José Caiado, Angela Lupone, Anna G. Micara (2017). International Economic Law. [in English].
9. David Collins (2019). Foundations of International Economic Law. [in English].
10. Jules H.V. Stuyck; Pierre M. Sabbadini; Ellen van Nieuwenhuyze, (2019). Commercial and Economic Law in the European Union, 2nd. Publisher: Kluwer Law International. [in English].
11. Voitsekhovskiy, A. V. (2020). Mizhnarodne pravo [International law]. Kharkiv, [in Ukrainian].
12. Kuzmenko, S. H. (2010). Mizhnarodne pryvatne pravo [International privat law]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
13. Kylymnyk, I. I., Brovdii, A. M. (2018). Mizhnarodne pryvatne pravo [International privat law]. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova. [in Ukrainian].
14. Bilousov, Ie. M., Zhukov, I. M., Komarov, V. V. (2021). Mizhnarodne pryvatne pravo [International privat law]. Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].
15. Subedi, S.P. (2006). International economic law. Section A: Evolution and principles of international economic law Revised version. [in English].